

МОНГОЛ УЛСЫН
ЭРҮҮЛ МЭНД, СПОРТЫН САЙДЫН ТУШААЛ

2015 оны 12 сарын 18 өдөр

Дугаар 497

Улаанбаатар хот

Журам батлах тухай

Монгол Улсын Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.1 дэх хэсгийг үндэслэн, “Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээг хөгжүүлэх стратеги”-ийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор ТУШААХ нь:

1. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээнд үйл ажиллагааны 5 шатлалыг хэрэгжүүлэх журмыг нэгдүгээр, Үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг сувилагч үнэлэх зааврыг хоёрдугаар, Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээнд нэмэлтээр хэрэглэх зарим онош, тодорхойлолтыг гуравдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

2. Батлагдсан журам, заавар, оношийг үйл ажиллагаандаа мөрдөж, сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний чанарыг сайжруулж ажиллахыг бүх шатны эмнэлэг, эрүүл мэндийн байгууллагын дарга, захирал, аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын дарга нарт үүрэг болгосугай.

3. Журам, зааврыг мөрдөн ажиллахад нь мэргэжил арга зүйн дэмжлэг, туслалцаа үзүүлж ажиллахыг Эрүүл мэндийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /О.Баяр/-т, хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж ажиллахыг Хяналт-шинжилгээ, дотоод аудитын газар /Э.Оюунсүрэн/-т тус тус үүрэг болгосугай.

САЙДЫН ҮҮРЭГ
ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Ц.ОЮУНБААТАР

081860

Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээнд үйл
ажиллагааны 5 шатлалыг хэрэгжүүлэх журам.

Нэг. Ерөнхий зүйл.

1. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, сувилагчийн мэргэжлийн ур чадварыг хөгжүүлэхэд энэхүү журмын үндсэн зорилго оршино.
2. Эрүүл мэндийн сайдын 2013 оны 450 дугаар тушаалаар батлагдсан сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний анхан шатны маягтуудыг сувилагч хөтлөн явуулахтай холбогдуулан энэхүү журмыг нэмэлтээр ашиглана.
3. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээг үнэлэх, оношлох, төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, дүгнэх 5 шатлалаар үзүүлнэ.
4. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээнд сувилагчийн хөтөлж буй анхан шатны маягтууд нь хариуцлага, хяналтын нэгдсэн шаардлага, сувилагчийн ажлын чанарын үзүүлэлт болно.

Хоёр. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний анхан шатны маягтыг хөтлөхөд сувилагчид тавигдах нийтлэг шаардлага.

2.1 Нийтлэг шаардлага:

1. Ээлж авч байгаа сувилагч нь ээлж хүлээлгэн өгч байгаа сувилагчийн хийсэн асаргаа, сувилгааны тэмдэглэлтэй нарийвчлан танилцаж, анхаарах шаардлагатай асуудлыг тодруулж, нэмэлтээр хийх буюу, орхигдсон ажилбар байгаа эсэхийг нягталж, сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангаж ажиллана.
2. Сувилагч нь үзүүлсэн асаргаа, сувилгааны үйлдэл бүрийг сувилгааны түүхэнд цаг алдалгүй бичиж тэмдэглэх ба нөхөн тэмдэглэл хийхээс зайлсхийнэ.
3. Үйлчлүүлэгчээс цуглуулсан мэдээлэл, бодит үзлэг, үнэлгээ, хийх асаргаа, сувилгааны төлөвлөгөө, гүйцэтгэл, үр дүнг товч, тодорхой байдлаар хар, хөх өнгийн бал ашиглан тод, гаргацтай бичнэ.
4. Тэмдэглэл хийхэд товчилсон үг ашиглахыг хориглох боловч, байнга хэрэглэгддэг, товчилж бичихэд утга нь ойлгомжтой үгийн товчлолыг сувилахуйн алба нийт сувилагчдаар хэлэлцүүлэн, зөвшөөрсөн тохиолдолд шийдвэр гарган, баталгаажуулж хэрэглэж болно.
5. Сувилгаа хийсэн сувилагч гарын үсгээ татлахгүй бүтэн нэрээр, он, сар, өдөр, цагийн нарийвчлалын хамт бичиж тэмдэглэж хэвшсэн байна.

2.2 Хориглох зүйлс:

1. Хийхээр төлөвлөж буй эмчилгээ, сувилгааг урьдчилан тэмдэглэхийг хориглоно.
2. Тухайн сувилагч өөрөө биечлэн тухайн сувилахуйн тусламжийнг үзүүлээгүй атал бусдын өмнөөс тэмдэглэгээ хийхийг хориглоно.
3. Хийсэн асаргаа, сувилгаатай хамааралгүй зүйлсийг бичиж тэмдэглэхийг хориглоно.
4. Алдаатай бичсэн гэж үзсэн зүйлээ баллах, арилгагч хэрэглэхийг хатуу хориглох ба алдаатай бичсэн хэсгийн доогуур зурж тэмдэглэн, залруулгыг нь бичнэ.
5. Амархан арилах бал, харандаагаар бичиж, тэмдэглэхийг хориглоно.
6. Тэмдэглэлийн дунд хоосон зай, мөр орхихыг хориглоно.

Гурав. Сувилахуйн үйл ажиллагааны 5 шатлал.

1. Сувилагч сувилахуйн тусламж, үйлчилгээг үзүүлэхдээ үнэлэх, оношлох, төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, дүгнэх гэсэн 5 шатлал /И.Ж Орландо 1958 он/ -ыг баримтална.
2. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний 5 шатлалт үйл ажиллагаа нь асуудлыг илрүүлэх-шийдвэрлэх хоорондоо уялдаа бүхий тусламж, үйлчилгээний чанар, тасралтгүй байдлыг хангах зорилгоор хийгдэх бөгөөд сувилагч энэхүү хийсэн үйл ажиллагааг тусгай батлагдсан маягтад бичиж тэмдэглэнэ.

3.1 ҮЙЛЧЛҮҮЛЭГЧИЙН БИЕИЙН БАЙДАЛД ҮНЭЛГЭЭ ӨГӨХ / ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НЭГДҮГЭЭР ШАТ/

1. Сувилагч үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг үнэлэх гэдэг нь: Үйлчлүүлэгчийн, өвчин, шаналгаа, зовиурыг илрүүлэх зорилгоор, ажиглах, асуух, бодит үзлэг хийж мэдээлэл, цуглуулах, цуглуулсан мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, мэдээллийг тэмдэглэх сувилагчийн сэтгэн бодох, шийдвэр гаргах ур чадварт суурилсан үйл ажиллагаа болно.
2. Үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг үнэлэхдээ олон улсын сувилахуйн тусламж, үйлчилгээнд нийтлэг хэрэглэгдэж байгаа, сувилахуйн шинжлэх ухааны суурь онолч, Маржори Гордоны тодорхойлсон үйл ажиллагааны хэв шинжээр үнэлнэ. /Эрүүл мэндийн сайдын 2013 оны 450 дугаар тушаал/.

1.2 СУВИЛАХУЙН ОНОШ ТАВИХ. / ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХОЁРДУГААР ШАТ/

1. Сувилахуйн онош гэдэг нь үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг үнэлсний дүнд дүгнэлт хийж шийдвэр гаргах буюу сувилагчийн хийсэн үнэлгээнд үндэслэн үйлчлүүлэгчийн эрүүл мэндийн байдалд хийсэн дүгнэлт болно.
2. Сувилгааны онош нь үйлчлүүлэгчид тулгарч буй эрүүл мэндийн асуудал, зовиурыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн, үйлчлүүлэгч, сувилагч хоёрын хэлэлцэж, зөвшилцсон хамтын шийдвэр байна.
3. Сувилахуйн асуудал буюу оношийг тавихдаа “Эмчлүүлэгчийн биеийн байдалд сувилагч үнэлгээ өгөх” маягт /ЭМС-ын 450 дугаар тушаал/-д заасан оношийг баримтлахаас гадна энэхүү тушаалын гуравдугаар хавсралтад заасан оношийг нэмэлтээр ашиглана.
4. Сувилахуйн онош нь үйлчлүүлэгчийн эрүүл мэндийн байдалд үүссэн асуудалд суурилсан, шалтгаан заасан, шинж тэмдгийн байна.

1.3 ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ. / ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ГУРАВДУГААР ШАТ /

1. Сувилахуйн төлөвлөгөө нь асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд үзүүлэх асаргаа, сувилгааг хэрхэн, ямар хугацаанд, ямар давтамжтайгаар, хэрхэн хийж хэрэгжүүлэх, шийдвэрлэх арга зам, гарцыг үйлчлүүлэгчтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр үнэн бодитой байдлаар тодорхойлон бичсэн сувилагчийн тэмдэглэл болно.
2. Сувилахуйн төлөвлөгөөг үйлчлүүлэгчийн эрүүл мэндэд тулгарсан асуудал, зовиур шаналгааг хамтран шийдвэрлэх гол зарчмыг баримтлан, нэн яаралтай, чухлаас нь эхлэн ач холбогдлоор нь дугаарлан төлөвлөнө.
3. Төлөвлөгөөг сувилахуйн үйл ажиллагааны хэрэгжүүлэлтийн болон эрүүл мэндийн боловсрол олгох гэсэн чиглэлээр ангилан төлөвлөж болно.

1.4 ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ. / ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ДӨРӨВДҮГЭЭР ШАТ /

1. Сувилахуйн хэрэгжүүлэх үе шат нь төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхээр сувилагчийн гүйцэтгэсэн ажилбар, үйл ажиллагааны биелэлт болно.
2. Төлөвлөгөөг өөрчлөх шаардлагатай, дахин үнэлгээ явуулж, төлөвлөх шаардлагатай бол тухай бүрт бичиж тэмдэглэсний үндсэн дээр төлөвлөлтийг сайжруулан, шинээр төлөвлөж байна.

1.5 ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ДҮГНЭЛТ ХИЙЖ, ДАХИН ТӨЛӨВЛӨХ. / ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАВДУГААР ШАТ /

1. Энэхүү үе шат нь тавьсан зорилт, төлөвлөлт хэрхэн биелж, үйлчлүүлэгчийн биед ямар ахиц гарсан, дахин төлөвлөх шаардлагатай эсэх талаар хийсэн сувилагчийн шийдвэр гаргаж, дүгнэлт хийснийг бичиж тэмдэглэсэн баримт бичиг болно.
2. Тавдугаар шатлалын зорилго нь сувилагчийн хийсэн сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ нь үйлчлүүлэгчид эерэг нөлөө үзүүлсэн эсэх, зөв сувилгаа хийгдсэн эсэхийг үнэлэх зорилготой.
3. Сувилагч төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангаж ажиллаж байх явцад үйлчлүүлэгчийн биед гарсан өөрчлөлт, үзүүлсэн тусламжийн дүнд гарсан эерэг болон сөрөг үр дагавруудыг байнга хянаж, бичиж тэмдэглэнэ.

Зургаа. Хяналт, үнэлгээ

1. Эрүүл мэндийн байгууллагуудын сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний чанар, сувилагчдын ур чадварыг үнэлэхэд энэхүү журмыг баримталж болно.
2. Эрүүл мэндийн байгууллагуудын сувилахуйн албад сувилахуйн тусламж, үйлчилгээний гүйцэтгэлийн болон чанарыг энэхүү тушаалын холбогдох заалтуудад нийцүүлэн дүгнэж, жил бүр байгууллагын удирдлага болон холбогдох байгууллагад гаргаж мэдээлж байна.
3. Сувилахуйн албадын үндсэн үүрэг нь сувилагчдын сувилах арга барил, ур чадварыг нэмэгдүүлэх асуудал бөгөөд онош тавилт, түүний дагуу хийх ажлын төлөвлөгөө боловсруулалт, хэрэгжүүлсэн, дүгнэсэн байдлын үнэн магадлалыг тасаг, нэгж, байгууллагын хүрээнд хэлэлцүүлэн, санал авч, дүгнэлт гарган үйл ажиллагааг байнга сайжруулж ажиллана.

Эрүүл мэнд, спортын сайдын
2015 оны 12 сарын 18 өдрийн
497 дугаар тушаалын 2 дугаар
хавсралт

**ҮЙЛЧЛҮҮЛЭГЧИЙН БИЕЙН
БАЙДЛЫГ СУВИЛАГЧ ҮНЭЛЭХ ЗААВАР**

Маржори Гордоны үйлчлүүлэгчийн эрүүл мэндийн байдлыг үйл ажиллагааны 11 хэв шинжээр үнэлэх буюу сувилагч, сувилгааны үйл ажиллагааны үнэлгээ өгөх үе шатыг хэрэгжүүлэх нь

Ерөнхий зүйл:

1. Үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг үнэлэхдээ Эрүүл мэндийн сайдын 450 дугаар тушаалаар батлагдсан "Сувилагч, эмчлүүлэгчийн биеийн байдлыг үнэлэх хуудас"-ын дагуу үнэлнэ.
2. Тухайн үйлчлүүлэгчид илүү нарийвчилсан үнэлгээг хийх шаардлагатай гэж үзсэн тохиолдолд Гордоны үйл ажиллагааны 11 хэв шинжийн үнэлгээний аргыг хэрэглэх буюу үнэлгээний аль нэг хэсгийг нэмэлтээр ашиглаж болно.
3. Энэхүү үнэлгээний аргыг шинэ төгссөн сувилагчийг дадлагажуулах болон, нийт сувилагчдын үйлчлүүлэгчийн биеийн байдалд үнэлгээ өгөх арга барил, ур чадварыг сайжруулах сургалтад хэрэглэнэ.

№	Үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг үнэлэх зорилго, ангилал	Сувилагчийн үнэлэх зүйл, үйл ажиллагаа	
		Сувилагчийн үнэлэх зүйлс, сувилгааны оношийн үндэслэл	Мэдээлэл цуглуулах арга
	- Бодит бус мэдээлэл (б бм) - үйлчлүүлэгчийн өгүүлэмж, асуумж, - Бодит мэдээлэл(бм) - бодит үзлэг, ажиглалт, шинжилгээний дүн		
1	Үйлчлүүлэгчийн эрүүл мэндийн байдал		
	Үйлчлүүлэгчийн биеийн ерөнхий байдлын тухай мэдээлэл цуглуулах ба амьдран буй орчин нөхцөл дэх бодит байдлаас үүдэлтэй эрсдэлт хүчин зүйлс,	- Үйлчлүүлэгчийн биеийн ерөнхий байдал, хэв шинж, эрүүл мэнд, оршин буй амьдралын хэв маяг, амьдран буй нөхцөл /гэр, байшин/, орлого, санхүүгийн байдал - Урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагдалт, анхан шатны	(ббм) : үйлчлүүлэгч эрүүл мэндийнхээ асуудлаар ярьж буй өгүүлэмж, асуумж, амьдарч буй орчин нөхцөл - (бм): Биеийн

цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлно.	тусламжид хамрагдалт, - Эмнэлэгт өмнө нь эмчлүүлж байсан түүх, гэр бүлийн эрүүл мэндийн байдлын түүх, мэс засал болон бусад ажилбар охийлгэсэн байдал, эмчилгээний түүх - Эмчийн заалтаар болон заалтгүй хэрэглэж ирсэн эмийн нэр, тун, хэмжээ - Эрүүл мэндийн эрсдэлт хүчин зүйлс, эрүүл мэндэд хортой дадал зуршил / тамхи татах, архи, хар тамхины хэрэглээ	ерөнхий бодит үзлэг, амин үзүүлэлт, цусны даралт, өндөр, жин, гадаад үзэмж, хувцаслалт, үс засалт, үзэл бодлын илэрхийлэл
---------------------------------------	---	---

2 Үйлчлүүлэгчийн хоол, тэжээл ба бодисын солилцооны байдал

Хоол ба шингэний хэрэглээ бодисын солилцооны хэрэгцээ. Хоол тэжээл болон бодисын солилцооны хэвийн хэмжээтэй харьцуулсан дүгнэлт. Шингэний тэнцэл, эд, эсийн бүрэн бүтэн байдал, биеийн дархлаатай холбоотой бодит болон болзошгүй асуудлууд, хоол тэжээлийн замын хэвийн болон хэвийн бус үйл ажиллагааг тодорхойлох.	Өдөрт иддэг хоол, зуушны давтамж - Хоолны төрөл ба хэмжээ, - Сүүлийн 3 өдрийн ба 24 цагийн хоол, хүнсний хэрэглээ, - Ихэвчлэн цуглуулдаг хүнсний бүтээгдэхүүн болон хоол бэлтгэдэг зуршил - Үйлчлүүлэгч өөрийн биеийн асуудлаарх, сэтгэгдэл - Хүнсний хэрэглээнд нь шашны болон тухайн бүлэг хүн амын соёл, ёс заншлын шинжтэй хоол зонхилдог эсэх - Бодисын солилцооныхоо байдлаар, түүний сэтгэгдэл, хэрэгцээ, мэдлэг, мэдээлэл, - Холбогдох нөлөөлөл: үйл ажиллагаа, өвчлөл, бухимдал, - Залгиурын байдал, хоолны дуршил, амт, үнэр мэдрэх байдал, шүдний эрүүл мэнд, амны хөндий, салстын байдал, дотор эвгүй оргих, бөөлжилт, хоолны дэглэм, хориглодог зүйлс, хүнсний зүйлийн харшил	(ббм) : Хоол, шингэний дадал, зуршлын талаар өгүүлэмж, асуумж, (бм): Бодит үзлэг, арьс салстын байдал, хэвлийн хэмжээ, мэдрэл, сэтгэцийн үзлэг, арьс, үс, хумс, хэвлийн байдал, биеийн жингийн индекс ба, алдагдал, шинжилгээний дүн
---	--	--

3

Ялгаруулах үйл ажиллагаа

Гэдэс, хэвлий, давсагны үйл	- Шээс гадагшлуулалт: давтамж, хэмжээ, өнгө, үнэр, шөнийн	(ббм) : өтгөн, шингэний байдал,
-----------------------------	---	---------------------------------

ажиллагаанд үнэлгээ өгөх, (шээс задгайрал, өтгөн хаталт, суулгалт, хэвийн бус байдал) эрсдлийг тодорхойлох.	шээс, хянах чадвар, бусад өөрчлөлт - Өтгөн гадагшлуулалт: давтамж, өнгө, хэмжээ, бүтэц, хатсан болон суулгалт, хяналттай, бусад өөрчлөлт - Өөртөө асаргаа хийх чадвар: бие засах, ариун цэвэр сахих явц, чадвар - Ялгаруулах үйл ажиллагаанд нэмэлт тусламж: эм хэрэглэдэг, гуурс болон бургуй ашигладаг, - Давсагны үрэвсэл, түүнээс сэргийлдэг зуршил - Холбогдох биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал	түүний гадагшлуулалт, зуршил, хяналт тавих чадварын талаар өгүүлэмж, асуумж (бм): Холбогдох биеийн бодит үзлэг, хэвлий, бэлэг эрхтэн, түрүү булчирхай, сарьс, шулуун гэдэсний үзлэг, шинжилгээний дүн
---	--	---

4

Биеийн дасгал хөдөлгөөн, идэвхитэй байдал

Биеийн тамир, дасгал, хөдөлгөөн хийдэг эсэх, хөдөлгөөний идэвхийг тодорхойлох	- Өдөр тутмын амьдралын /хөдөлгөөний/ хэвшил - Дасгал хөдөлгөөн: хэлбэр, давтамж, үргэлжлэх хугацаа, эрчим - Чөлөөт үйл ажиллагаа - Дасгал хөдөлгөөний талаарх ойлголт, сэтгэгдэл, туршлага - Өөртөө анхаарал тавих чадвар: хувцсаа өөрөө өмсөх тайлах, солих бүрэн чадвартай эсэх - Усанд орох, бие засах, хооллоход биеэ бүрэн даасан, бусдын тусламж, хэрэгтэй болон, хараат, - Хэрэглэдэг аппаратууд: таяг, тулгуур, тэрэг, тэргэнцэр - Холбогдох, биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал	(ббм): амьдралын өдөр тутмын үйл ажиллагаа, цагийн хуваарь, энерги зарцуулалтын талаарх өгүүлэмж, асуумж, (бм): амьсгал, зүрх судасны үзлэг, захын судасны үзлэг болон цээж, булчингийн бодит үзлэг, булчин, үе, мөч, хөдөлгөөн, хүчдэл, идэвх
---	---	--

5

Нойр ба амралт

Үйлчлүүлэгчийн унтаж амрах, алжаал тайлах бодит байдлыг үнэлснээр мэдрэл сэтгэхүй, амралт ажлын зохицуулалтын байдалд тулгуурласан	- Унтаж амрах дадал, зуршил, унтаж, сэрдэг цаг, хугацаа, унтаж амардаг орчин, унтаж сэрсний дараа бие амарсан байдаг эсэх - Соёлын заншил - Төлөвлөгөөт амралт, чөлөөт	(ббм): унтах, амрах дадал зуршлын талаар өгүүлэмж, асуумж (бм): Гадаад төрх байдал, анхаарал
--	--	--

хэв шинжийг тодорхойлох	- цагийн зохицуулалт, - Унтахдаа нэмэлт нойрны эм уух, ном унших, телевиз үзэх, тайвшруулах бусад аргууд хэрэглэж байж унтдаг эсэх, гүн нойрсох хүртэлх үргэлжлэх хугацаа - Унтаж байхдаа, ярьдаг, шүдээ хавирдаг, тайван биш байдаг эсэх, - Холбогдох хүчин зүйлийг судлах: өвдөлт, халууралт, насжилт... - Холбогдох, биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал	татах байдал
-------------------------	---	--------------

6

Ойлголт, танин мэдэхүй, мэдрэмж

Мэдээллийг ойлгож, ашиглах чадвар болон мэдрэхүйн байдлыг тодорхойлох	- Харах, сонсох, амтлах, хүртэх, үнэрлэх мэдрэхүйн байдал - Мэдрэхүйд нөлөөлөх нэмэлт хэрэгсэл: нүдний шил, сонсголын аппарат, бусад... - Мэдрэхүйд сүүлийн үед гарсан өөрчлөлтүүд - Тав тух ба өвдөлтийн мэдрэмж, - Өвдөлттэй холбоотой соёлын итгэл үнэмшил - Боловсролын түвшин - Шийдвэр гаргах чадварын байдал /эргэлзсэн, тээнэгэлзсэн, толгой эргэх, бадайрах шинж тэмдгүүд/ - Холбогдох, биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал	Энэ хэсгийг мэдрэхүйн (5 мэдрэхүй) ба ойлголтын (мэдлэг, мэдээллийн түвшин, хэл, яриа) байдал гэсэн 2 бүлэгт хувааж үнэлнэ. <u>А. Мэдрэхүйн байдал:</u> (ббм) : Гэрэл, өнгө, өвдөлт, доргио, хөдөлгөөнийг мэдрч байгаа байдлаар нь үнэлнэ. (бм): хараа шалгах, сонсгол шалгах, өвдөлт мэдрэх байдал, гавал тархины мэдрэхүйн үзлэг, амт, үнэр, хүрэх мэдрэхүйн үзлэг хийнэ. <u>Б. Ойлголтын байдал:</u> (ббм) : Мэдээллийг хүлээн авах, ойлгох, шийдвэр гаргах үйл
---	---	--

			явц, (бм) оюун санааны байдал үнэлэх үзлэг, бодит үзлэг
7	Хувь хүн, хувь хүний үзэл баримтлал		
	Хувь хүний дүр төрх, үйлдэл, үзэл баримтлалыг тодруулах	- Нийгэмшил: ажил эрхлэлт, гэр бүлийн байдал, нийгмийн гарал - Хувь хүний илэрхийлэл: өөрийнхөө тухай хувь хүний илэрхийлэл, давуу ба сул тал - Биеийн илэрхийлэл: бие махбодидоо санаа зовж явдаг болон дуртай дургүй талаар илэрхийлэл - Үүргийн илэрхийлэл: өвчлөл болон бусад зүйлсээс болж эрх үүргийн өөрчлөлт, зовиол - Холбогдох, биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал	(ббм): өөрийгөө үнэлэх үнэлэмж, хувийн онцлог, сэтгэл зүйн байдлын талаар, өгүүлэмж, асуулж (бм): Биеийн хэл, илэрхийлэл, хөдөлгөөн, нүдний контакт, дуу, хэл ярианы хэв маяг, сэтгэл хөдлөл, сэтгэл санааны болон бодлын агуулга
8	Үүрэг, харилцааны хэв шинж		
	Үйлчлүүлэгч амьдран буй орчиндоо хүлээдэг үүрэг болон харилцаа, холбоондоо сэтгэл ханамжтай эсэх	- Гэр бүл, найзууд, хамтран амьдрагч, хамт ажиллагсадтайгаа харилцах харилцаа, сэтгэл ханамж - Эрүүл мэнд нь харилцаанд нь нөлөөлдөг эсэх - Гэр бүлийн бүтэц, ба дэмжлэг, - Гэр бүлийн гишүүдийн шийдвэр гаргалт - Хүүхэд гэр бүлд тулгамдаж буй асуудал, санаа зовиол, - Өвөрмөц үүрэг хүлээдэг эсэх, - Холбогдох, биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал	(ббм): Гэр бүл, ажил нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, сэтгэл ханамжийн байдал, өгүүлэмж, асуулж (бм): ойр дотныхон болон нийгмийн бүлэгтэй харилцах, байдал, гэр бүлийн удам угсаа
9	Бэлгийн болон нөхөн үржихүйн байдал		

Бэлгийн амьдрал хэв маяг, сонирхол, дадал, нөхөн үржихүйн байдал, үйл ажиллагаа, сэтгэл ханамжийн хэв шинжийг тодруулах, авах арга хэмжээг төлөвлөх	- Бэлгийн харилцааны талаарх сэтгэл зовинол, асуудал - Бэлгийн харилцааны тогтсон зан үйл, аюулгүй бэлгийн харилцаа - Нөхөн үржихүйн болон бэлгийн харилцааны талаарх ойлголт - Эрүүл мэндийн байдлаас болсон нөлөө бий эсэх, - Өгүүлэмжтэй холбоотой биеийн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн байдал, үзлэг	(ббм) : Бэлгийн харилцааны чиг баримжаа, түүх, үйл ажиллагаа, харилцаа холбоо, сэтгэл ханамжийн түвшингийн илэрхийлэл, (бм): Эрэгтэй, эмэгтэй бэлэг эрхтэний үзлэг, хөхний үзлэг
---	--	--

10.

Асуудлыг даван туулах, дасан зохицох чадвар

Бухимдал, асуудлыг даван туулах чадварыг дэмжих	- Бухимдлын байдал, үүсгэж буй нөхцөл, байдлыг тодруулах - Бухимдлыг хүлээж авч буй байдал - Бухимдалд хариу үзүүлж буй нийтлэг болон өвөрмөц дүр төрх - Амьдралд сүүлийн үед гарсан гол өөрчлөлтүүд, уй гашуу - Бухимдал тайлдаг арга, үзүүлж буй үр дүн - Биеэ барих, чиглүүлэх чадамж - Стресс менежментийн тухай мэдлэг, арга техник, - Стресс менежментийг гэр бүлийн гишүүдэд хэрэглэдэг эсэх - Бие, сэтгэцийн үзлэг	(ббм) : Амьдралд тулгарсан бухимдал, даван туулах, зохицох чадвар, ойлголтын талаар өгүүлэмж, асуумж, (бм): зан төрх, бодол, үйл ажиллагааны талаар бодит мэдээ, материал цуглуулах,
---	--	--

11

Үнэт зүйл, итгэл үнэмшил

Тухайн хүний үнэт зүйлс, итгэл үнэмшил дээр тулгуурласан эсвэл түүний сонголт хийх, шийдвэр гаргаж, удирдан чиглүүлэх чадварт суурилсан дэмжлэг үзүүлэх,	- Соёл болон үндэс, угсаа - Эрүүл мэндийн төрх байдал нь шашны болон үндэс угсааны ёс зүй, соёлтой нягт холбоотой эсэх - Санхүүгийн байдал - Амьдралын зорилго - Үнэт зүйлс	(ббм) : сайн, муу, зөв үйл, буруу үйл гэж бодож явдаг үзэл бодол, итгэл үнэмшил, үнэт зүйлс, шийдвэр гаргахад нь нөлөөлдөг зүйлс
--	---	---

	- Шашин, шүтлэг ба итгэл үнэмшил, гүйцэтгэдэг ёс заншил	(бм): шашин шүтлэг, шашны итгэл үнэмшил, түүнд оролцох тогтмол үйл ажиллагаатай эсэх
--	--	---

Эрүүл мэнд, спортын сайдын
2015 оны 12 сарын 12 өдрийн
497 дугаар тушаалын 3 дугаар
хавсралт

СУВИЛАХУЙН ТУСЛАМЖ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНД НЭМЭЛТЭЭР ХЭРЭГЛЭХ ЗАРИМ ОНОШ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Ерөнхий зүйл:

1. Сувилахуйн оношийг олон улсын хэмжээнд сувилахуйн онош батлан гаргах эрх бүхий "NANDA-I" байгууллагаас гаргасан 13 бүлгээр ангилах бөгөөд энэ бүлэгт ангилагдсан онош, түүний тодорхойлолтыг тусламж, үйлчилгээнд байнга шинэчлэн, нэмэлтээр хэрэгжүүлж байна.
2. Сувилахуйн түүхийн "Эмчлүүлэгчийн биеийн байдлыг сувилагч, үнэлэх хуудас"-ын сувилахуйн асуудал буюу сувилгааны оношийг тавихдаа эдгээр оношийг нэмэлтээр тавьж болно.
3. Мөн түүнчлэн шинэ төгссөн сувилагчдыг дадлагажуулах болон, нийт сувилагчдын сувилахуйн онош тавих арга барил, ур чадварыг сайжруулах сургалтад хэрэглэнэ.

№		Сувилгааны оношийн бүлэг	Онош	Тодорхойлолт
1	1	Үйлчлүүлэгчийн н эрүүл мэндийг дэмжих	# Мэдлэг дутмаг	Үйлчлүүлэгч өөрийн эрүүл мэндэд үүссэн тодорхой нөхцөл байдлын талаар мэдлэг, дутмаг байх
	2		# Эрүүл мэндийн зохицуулалт алдагдсан	Эрүүл мэндийн асуудлаа зохицуулах чадваргүй, эсвэл асуудлаа хэрхэн зохицуулан зохион байгуулахаа мэдэхгүй болсноос сэтгэл гутрах, итгэл үнэмшлээ алдах, айх, эмчилгээний дэглэм сахих мэдлэг дутагдснаас эдгэхгүй юм байна гэж бодож, эрүүл мэнд нь сайжрахгүй байх
2	3	Хоол тэжээл	# Залгих чадвар буурсан	Ам, залгиур хоолой, улаан хоолойн бүтэц үйл ажиллагааны алдагдалтай холбоотой хэвийн бус үйл ажиллагаа
	4		# Бөглөрөх эрсдэл үүссэн	Гуурсан хоолойн замд гадны биет орж, бөглөрөл үүсгэх /шүүрлээс үүссэн шингэн, бусад шингэн/
	5		# Хоол тэжээлийн тэнцвэр алдагдсан : /биед	Хоол хүнсний тэжээллэг зүйлс бодисын солилцооны хэрэгцээг хангахгүй байх

			шаардлагатай хэмжээнээс багадах/	
	6		# Хоол тэжээлийн тэнцвэр алдагдсан : /биед шаардлагатай хэмжээнээс ихдэх/	Бодисын солилцооны хэрэгцээг ихэсгэх эрсдэлтэй хоол хүнсийг хэтрүүлэн хэрэглэх зуршил
	7		# Огиудас хүрсэн шинжтэй	Дотор муухайрч, бөөлжмөөр санагдах
	8		# Элэгний үйл ажиллагаа алдагдсан	Элэгний үйл ажиллагаа алдагдах, эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөлөх эрсдэл үүсгэх
	9		# Нярайн шарлалт	Хүүхэд төрснөөс 24 цагийн дараа нярайн арьс болон салстын өнгө шар буюу жүрж шиг болох билирубины хэмжээ ихсэх
	10		# Электролитийн тэнцвэр алдагдсан	Цусны сийвэнгийн электролитийн хэмжээ өөрчлөгдөж эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөлсөн
	11		# Цусан дахь сахарын хэмжээ тогтворгүй	Цусан дахь сахар хэвийн бус байх
	12		# Шингэн дутал	Шингэн багассан шинж тэмдэг, хуурайшилт, усаа алдах
	13		# Шингэний хэмжээ ихэссэн	Изотоник шингэн биед ихээр хуримтлагдах
3	14	Ялгаруулалт/ бодисын солилцоо	# Шээс задгайрсан	Хяналтгүйгээр шээс задгайрах
	15		# Шээс ихээр хуримтлагдсан	Давсагаа бүрэн суллаж чадахгүй байх
	16		# Шээс ялгаруулалт саатсан	Шээс ялгаруулалт сааталтай, бэрхшээлтэй байх
	17		# Өтгөн хатсан	Өтгөн гадагшлуулахад хүндрэлтэй, бүрэн хүндэрч чадахгүй байх, өтгөн хатах, давтамж цөөрсөн
	18		# Суулгалт	Өтгөний агууламж, өөрчлөлттэй, өтгөн шингэрсэн
	19		# Амьсгалах хэв маяг өөрчлөгдсөн	Цусыг хангалттай хэмжээнд хүчил төрөгчөөр хангаж чадахгүй байгаа амьсгал авалт эсвэл амьсгал гаргалт
	20		# Амьсгалын замын цэвэршилт алдагдах	Амьсгалын замын шүүрэл эсвэл саад болж буй буй зүйлийг гаргаж чадахгүйгээс амьсгалахад саадтай байх
	21		# Агаарын солилцоо алдагдсан	Цулцан-хялгасан судасны мембранд хүчилтөрөгч, нүүрстөрөгч хэт ихсэх эсвэл багасах
	22		# Цусны эргэлт алдагдсан (зүрхний, тархины, захын	Цусны эргэлт алдагдсанаас эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх

			судасны , бөөрний)	
	23		# Шокийн эрсдэлтэй	Хялгасан судасны цус хангалтгүй болсноор эсийн амьдрах чадварыг буурдуулах эрсдэл
4	24	Идэвхитэй байдал/ амралт	# Ядрах/ядаргаа/ алдагдсан	Уцаар төрөх, байнга ядарсан мэдрэмжтэй байх, оюуны ажил хийх чадвар нь хэвийн хэмжээнээс буурсан
	25		# Биеийн хөдөлгөөн алдагдсан	Чөлөөтэй хөдлөх, үйл ажиллагаа хийхэд бие махбодь, сэтгэл зүйн хич чадал хангалтгүй байх
	26		# Алхах чадвар алдагдсан	Хөл дээрээ зогсч, (эсвэл хиймэл мөч) бие даан хийх үйлдэл нь хязгаарлагдсан
	27		# Хөдөлгөөн хязгаарлагдмал	Биеийн болон мөчдийн хөдөлгөөн алдагдах (орноос босч, суух, шилжих, хөдөлгөөн, тэргэнцэр хэрэглэх)
	28		# Өөрийгөө асрах чадваргүй болсон	Хооллох, хувцаслах, бие засах чадвар буурсан
	29		# Нойргүйдэл	Нойронд муу болох, гүн нойрсч, амарч чадахгүй байх, нойр хулжилт
5	30	Ойлголт/ танин мэдэхүй	# Будилуу болсон (цочмог, архаг)	Цочмог: Түр хугацаанд ухаан санаагаа төвлөрүүлэх чадваргүй болох, /эргэж сэргэх/ Архаг: Танин мэдэх чадвар эргэж сэргэхгүй, эсвэл урт хугацаанд эргэн сэргэх, зөнөх
	31		# Ой санамж муудсан	Асуудал, үйл ажиллагаа эргэн санахгүй байх
	32		# Ярих чадвар сааталтай	Мэдээллийг хэл, яриагаар бүрэн төгс илэрхийлэх чадвар буурсан
	33		# Дасан зохицох чадвар буурсан	Гавлын дотоод даралтын тогтворгүй байдлаас асуудлыг даван туулах чадвар буурсан, тэнэгрэл
6	34	Хувь хүний үзэл	# Итгэл алдарсан	Өортоо итгэлгүй болж ямар нэгэн юманд сонголт хийх, шийдвэр гаргах чадваргүй болох, цөхөрсөн
	35	баримтлал	# Өөрийгөө сөргөөр үнэлсэн (хурц, архаг)	Өөрийгөө үгүйсгэх хэт доогуур үнэлэх, сөргөөр харах байдал үүссэн /хурц- хэсэгхэн хугацаанд, архаг- удаан хугацаагаар үргэлжилж байгаа/
	36		# Өөрийгөө үнэлэх бодит үнэлэмж алдагдсан	Өөрийнхөө үйлдэл, үйл ажиллагааг хянах чадваргүй болох
	37		# Өөрийн дүр төрхдөө сэтгэл ханамжгүй болох	Өөрийнхөө гадаад байдал, дүр төрх, чадамжийг сэтгэлдээ доогуур үнэлэх, гутрах мэдрэмжтэй байх
7	38	Үүрэг/Харилцаа	# Өөрийн гүйцэтгэх үүргийг биелүүлж чадахгүй болсон	Гэр бүлийн гишүүдэд асран хамгаалах болон гүйцэтгэх үүргээ биелүүлэхэд бэрхшээлтэй байх
	39		# Хөхөөр хооллох бэрхшээлтэй	Хүүхдээ хөхөөр хооллож чадахгүй байх эсвэл хөхүүлэх хүсэлгүй байгаагаас хөхөөр хооллох үйл

	40			ажиллагаа алдагдсан
	41		# Ганцаардах эрсдэлтэй	Бусадтай харилцахаас зайлсхийх мэдрэмж давамгайлсан
	42		# Нийгмээс тусгаарлагдмал	Ганцаардах сэтгэгдэлтэй, бусдын зүгээс дарамт, шахалт ихтэй, айсан байдалтай
8	42	Нөхөн үржихүйн байдал	# Бэлгийн үйл ажиллагааны хэвийн байдал алдагдсан	Бэлгийн үйл ажиллагаандаа сэтгэл ханамжгүй байх, хэвийн бус мэдрэмжтэй байх, өөрчлөгдсөн
	43		# Жирэмслэлтээс үүдэлтэй, асуудал үүссэн	Жирэмслэлт, хүүхэд төрүүлэх мөн/эсвэл нярайг асрахтай холбоотой асуудалтай байх
9	44	Хүндрэл, бэрхшээлийг даван туулах чадвар	# Бухимдалтай	Дотоод эсвэл гадаад бухимдал үүсгэгчийг бодитоор үнэлж чадахгүй байх
	45		# Тулгамдсан асуудлыг даван туулах хүсэл, эрмэлзлэлтэй	Тулгамдсан асуудлыг зөвөөр ойгож, давж туулах хүсэл, эрмэлзлэлтэй байх
	46		# Гашуудалтай	Холистик, зөв ухамсрын үүднээс өөрт болон гэр бүл хамт олонд тохиолдсон зүйлд харамсч, гашуудсан мэдрэмжтэй
	47		# Сэтгэл түгшилтэй	Санаа зовинол ихтэй байх, бодит ба бодит бус байдалд
	48		# Айдастай	Аюул, заналаас болсон айдас, түгшүүр ихтэй байх
	49		# Хүч, тамиргүйдсэн	Бие сэтгэлийн хувьд цөхөрсөн байдалтай, асуудлыг шийдвэрлэхэд бухимдал үүссэн
	50		# Зан төлөв өөрчлөгдсөн	Өөрийн сонгосон ёс зүйн үйлдэл, зан үйлээ зохицуулах чадваргүй болсноос гарсан хариу үйлдэл
10	51	Амьдралын зарчим	# Оюун санааны хэвийн байдал алдагдсан	Амьдралынхаа утга учир, зорилгоо тодорхойлох, нэгтгэх чадвар алдагдсан
	52		# Гүйцэтгэх чадамж алдагдсан	Эрүүл мэндийг дэмжих эсвэл эмчилгээний төлөвлөгөөг дагахгүй байх, төгс гүйцэтгэхгүй байх
11	53	Аюулгүй байдал/хамгаалал	# Халдварын эрсдэлтэй	Халдварт өртөх эрсдэл өндөртэй
	54		# Бохирдох эрсдэл	Эрүүл мэндэд хор хөнөөл учруулахуйц хэмжээгээр хүрээлэн буй орчны бохирдол бэрүүл мэндэд нь нөлөөлөх эрсдэл өндөртэй нөхцөл байдалтай
	55		# Хортой нөхцлийн эрсдэлтэй	Хортой нөхцөлд ажилладаг, амьдралын нөхцөл, эмийн бодисын хордуулахуйц тун, хэмжээг хэтрүүлэн хэрэглэх, аюултай бүтээгдэхүүн биед санамсаргүй байдлаар нөлөөлөх эрсдэлтэй
	56		# Иоджуулсан, тодосгогч бодисын хүчтэй хариу урвалын	Иоджуулсан тодосгогч бодисыг хэрэглэсний дараа эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөний эрсдэл

			эрсдэлтэй	
	57		# Харшлын эрсдэл өндөртэй	Хэт мэдрэг, хариу урвал
	58		# Амьсгал боогдох эрсдэлтэй	Санамсаргүй байдлаар амьсгал боогдох, багтраа, багтрах эрсдэл өндөртэй (амьсгал авахад хангалттай хэмжээний агаар дутагдалтай)
	59		# Цус алдах эрсдэлтэй	Цус багадалтаас үүсэх эрсдэл
	60		# Мэс заслын шарх удаан эдгэрэлттэй	Хагалгааны дараа хэвийн байдалдаа орох хугацаа уртассан
	61		# Бэртэж, гэмтэх эрсдэлтэй	Унах, бэртэх, биед гэмтэл учрах эрсдэл
	62		# Халууралттай	Биеийн температур хэвийн хэмжээнээс их байх
	63		# Биеийн халуун алдагдалтай	Биеийн температур хэвийн хэмжээнээс бага байх
	64		# Хөлдөлт, # Түлэгдэлт	Халуун эсвэл хүйтэнтэй холбоотой шархдах эрсдэл
	65		# Дулаан зохицуулга алдагдсан	Биеийн температур хэлбэлзлэлтэй байх
	66		# Эд гэмтсэн	Салстын мембран, эвэрлэг бүрхүүл, бүрхүүлийн тогтолцоо эсвэл арьсан доорх эдийн гэмтэл
	67		# Амны хөндийн салст гэмтсэн	Уруул болон амны хөндийн зөөлөн эдийн гэмтэл
	68		# Арьс гэмтсэн	Арьсны давхаргууд гэмтэх
12	69	Тав тух	# Өвдөлттэй (цочмог, архаг)	Хурц өвдөлт: Тухайн хугацаанд тодорхойлогдох; хэзээ дуусахыг нь тааварлаж эсвэл урьдчилан мэдэж болохуйц, 6 сараас доош мөн үргэлжлэх, багаас хүчтэй хүртэл өвдөлт мэдрэгдэх, гэнэт эсвэл аажим эхэлдэг таагүй мэдрэмж Архаг өвдөлт: тухайн хугацаанд тодорхойлогдох, хэзээ дуусахыг нь тааварлаж эсвэл урьдчилан мэдэж болохооргүй, 6 сараас дээш үргэлжлэх, багаас хүчтэй өвдөлт хүртэл гэнэт эсвэл аажим эхэлдэг таагүй мэдрэмж
	70		# Тав тух алдагдсан	Бие мах бодь, сэтгэл санаа, сүсэг бишрэл, хүрээлэн буй орчин болон нийгмийн байдалдаа эрх чөлөөтэй, тайван болон сэтгэлдээ хүртэл байж чадахгүй байгаа мэдрэмжтэй үйлчлүүлэгч
13	71	Өсөлт/хөгжилт	# Хэвийн бус өсөлттэй	Өсөлт нь насандаа тохирохгүй байх эрсдэл
	72		# Өсөлт хөгжил сааталтай	Өөрийнхөө насны бүлгийн хэвийн хэмжээнээс өөрчлөлттэй үзүүлэлттэй үйлчлүүлэгч

Эх үүсвэр: "Nursing diagnoses"- 2012-2014 (2009 онд хуралдсан "NANDA-I" байгууллагын 9 дүгээр хуралдаанаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулан баталсан)